

є однією з форм космічної енергії. Потужність цієї форми енергії полягає у здатності перетворювати й накопичувати у системі технічних енергетичних трансформаторів частину кінетичної частки енергії, що охоплює дедалі ширше енергетичне поле суспільства. Внаслідок цього суспільство розвивається, зростає продуктивність праці, а людина поступово переходить від масового застосування фізичної праці як форми енергії у виробництві до трансформації енергії в інтелектуальну працю, яка також виступає специфічною формою енергії. Саме в цьому С. Остапенко вбачав фундамент існування суспільства в межах космічного енергетичного поля.

Список використаних джерел

1. Остапенко С. Енергетика громадського господарювання за 1913 та за 1923 роки. Київ : Державне видавництво України, 1925. 353 с.

УДК 330.142:330.14

Володимир Максимюк,

*доктор фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник,
Інститут механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України*

ПРО ДжЕРЕЛА ДОДАТКОВОЇ ТА ДОДАНОЇ ВАРТОСТЕЙ

З погляду парадигми фізичної економії постає ряд питань. Чому зерно не стало, не стає та чи стане коли грішми? Чому хліб не набирає ціну навіть у війну? Чому за рукотворний смартфон треба віддати 100-1000 життєдайних сонцеемких хлібин? Що в товарі вагоміше: енергія Сонця чи праця людини? Чому лєвова частина чорноземів не додає державі сили? Чи зміниться співвідношення хліб/смартфон, якщо в Україні політики зрозуміють фізичну економію? Нарешті, чому так звана додана вартість наразі вагоміша від абсолютної додаткової за М. Руденком?

За новітньої історії України термін «додаткова вартість» пішов в небуття як марксистський, що хибно пояснює привласнення капіталістом праці робітника. Натомість появився порівняно молодий (середина минулого століття) термін «додана вартість» (в підручнику П. Самуельсона [1] жодної згадки). М. Руденко поняттю додаткової вартості надав нового фізично-економічного сенсу, виділяючи абсолютну додаткову вартість, джерелом якої є енергія Сонця, та відносну, джерелом якої є праця людини [2]. Головна ідея «Енергії прогресу» в тому, що «абсолютну додаткову вартість не можна виводити з експлуатації людської праці – вона породжується самою Природою як щорічний додаток сонячної енергії, що має місце виключно в хліборобстві» [2, с. 16].

М. Руденко не користувався терміном додана вартість. *Однокореневе* слово зустрічається тільки один раз: «Повернемося до виготовлення сокири: тут немає нічого від сонячної енергії, окрім праці. До сирого матеріалу, якою є руда, додається праця рудокопа й коваля. В людській праці використовується сонячна енергія, добута з їжі. Отже, сокира несе в собі додаткову вартість – ту, котра додана працею. З цих позицій можна назвати справедливим вчення Сміта. Але тут потрібне уточнення: це є відносна додаткова вартість. Відносна тому, що заснована на ентропії – тобто розсіюванні сонячної енергії, а не її нагромадженні. Якщо вдатися до порівнянь, то різниця між абсолютною й відносною вартостями така, як між справжньою хлібиною і виклепаною із бляхи, що лежить на вітрині». [2, с. 368].

Нікчемність марксистської додаткової вартості та новітньої доданої вартості можна продемонструвати на доведених до абсурду уявних прикладах.

Уявімо собі, що десь у 18 ст. одне вовняне виробництво з Англії разом з фабрикою, овечками, кошарами, пастухами, робітниками й одним капіталістом переїхали в Антарктиду. Капіталіст експлуатує робітників більше, ніж в Англії, щоб покрити витрати на переїзд. Яку додаткову вартість привласнить капіталіст? Відповідь очевидна.

Крім того, щороку в порівняно теплій Англії можна стригти овечок і отримувати так звану додану вартість. А в холодній Антарктиді їх можна буде постригти тільки один раз, втративши все.

Тепер уявімо, як у 21 ст. один завод з виробництва мікрочипів з устаткуванням, пальним, напівпровідниками, сонячними батареями, робітниками, програмістами і менеджерами переїхали в Антарктиду. Яку додану вартість створить підприємство. Відповідь не зовсім очевидна. Проте з огляду на проблеми стабільності

процесорів, подорожчання виробництва однієї відомої фірми, заводи якої є в теплих країнах, можна очікувати на невелику додану вартість в Антарктиді.

А в Україні жменя жита, кинутого в необроблену землю, буде давати стабільний приріст, навіть без догляду.

Ясно, що на фотосинтез у злаках йде значно менша енергія Сонця, ніж на забезпечення необхідних кліматичних й погодних умов для рослинництва. Тому на вирощування зерна йде набагато більше енергії від Сонця (абсолютна додаткова вартість), ніж додаткової енергії від машин, печей, людей на виготовлення макаронів (додана вартість).

Нам дорікають, що погано живемо через те, що продаємо продукцію з малою доданою вартістю. В дійсності річ у тім, що наразі абсолютна додаткова вартість є недооціненою порівняно з переоціненою доданою. Тут вбачається кілька причин [3], основними є дві. Перша полягає в тому, що людство надає перевагу «видовищам» в порівнянні з «хлібом» [4]. До певної міри смартфон замінює хліб. Друга причина політична. Сильно озброєні могутні країни оволоділи сучасними технологіями в мікроелектроніці. Вони захищають ці технології втаємниченням, патентами, судами, нарешті – силою, тим самим захищаючи додану вартість. Аграрні ж країни, постачальники абсолютної додаткової вартості, зазвичай слабо озброєні, програють у захисті своєї вартості.

Перефразовуючи один жартівливий афоризм, можна підсумувати: додана вартість – це вартість, з додатковою включно, в країні, в якій є армія і дрони.

Список використаних джерел

1. Самуельсон П. Економіка : підручник. Львів : Світ, 1993. 495 с.
2. Руденко М. Енергія прогресу : нариси з фізичної економії. Вид. 2-ге, допов. Тернопіль : Джура, 2005. 412 с.
3. Максимюк В. А. Про загрози, виклики й порятунок [Електронний ресурс]. С. Подолинський, В. Вернадський, М. Руденко – *подвижники природничих засад економічного мислення і господарювання* : тези Круглого столу, Київ, 18 листоп. 2020. Київ, 2020. С. 33–37.
4. Максимюк В. А. Про хліб, видовища і надра : [доповідь на засіданні Наукового товариства ім. Сергія Подолинського 20 вересня 2018 р.].